

Український державний університет залізничного транспорту

Кафедра фінансів, обліку і аудиту

УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ У КОНТЕКСТІ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БОРГОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Пояснювальна записка і розрахунки
до кваліфікаційної роботи

МРЕ.282.02.04 ПЗ

Виконав:

студент групи: 211-ФС-323

спеціальності 072«Фінанси,

банківська справа, страхування та
фондовий ринок»

(роботу виконано самостійно,

відповідно до принципів академічної
добросовісності)

Романович Д.Л.

Керівник: доцент, канд. екон.наук

Єрмоленко О.А.

Рецензент: професор, д-р екон. наук

Токмакова І.В.

Український державний університет залізничного транспорту

Факультет економічний

Кафедра фінанси, облік і аудит

Освітній рівень: магістр

Спеціальність: 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Освітня програма «Управління фінансами, банківська справа та страхування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

завідувачка кафедри,

професор, д-р екон. наук

 О.Г.Кірдіна

«30» вересня 2024 року

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Романович Діані Лук'янівні

1 Тема «Управління державним боргом у контексті забезпечення боргової безпеки України» керівник Єрмоленко Олексій Анатолійович, канд. екон. наук, доцент затверджені розпорядженням по економічному факультету від «21» жовтня 2024 року №27/24

2 Строк подання студентом закінченої роботи «10» січня 2025 року.

3 Вихідні дані: підібрати законодавчі акти і нормативні документи з теми дипломної роботи; вивчити і узагальнити монографічну, наукову, навчальну літературу щодо теми дипломної роботи; ознайомитися і підібрати сучасні публікації з теми роботи в наукових журналах й інших періодичних виданнях; зібрати, узагальнити, проаналізувати фінансову, статистичну, економічну інформацію про об'єкт дослідження для виявлення сутності і ролі фінансово-економічного аналізу в державних фінансах.

4 Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) виявити економічну сутність боргової безпеки в структурі економічної безпеки країни, дослідити теоретичні підходи до аналізу боргової безпеки та існуючі методи і моделі управління та прогнозування, провести фінансово-економічний аналіз боргової безпеки України для чого охарактеризувати та дослідити основні показники державних фінансів.

5 Перелік графічного матеріалу основні підходи до тлумачення дефініції «боргова безпека», переваги та недоліки при дотриманні або недотриманні боргової безпеки, складові боргової безпеки, види боргової безпеки за класифікаційними ознаками, складові аналізу боргової стійкості країни, заходи покриття державного боргу і

забезпечення фінансової стабільності, динаміка державного та гарантованого державою боргу України, аналіз динаміки державного та гарантованого боргу України, динаміка сукупного державного боргу і ВВП України, динаміка показників внутрішнього валового продукту та державного боргу, напрями зниження ризиків, розрахункові значення індикаторів боргової безпеки України та показник рівня боргової безпеки, напрями підвищення боргової безпеки та зменшення боргового тягаря, складові стратегії реформування системи боргової безпеки в умовах війни та відновлення

6 Дата видачі завдання «30» вересня 2024 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Назва етапів	Стан виконання етапів	Примітка
Вибір теми та її затвердження	2.10-20.10	
Підбір літератури та статистичних матеріалів	21.10-25.10	
Консультація з керівником щодо організації роботи	25.10-27.10	
Огляд джерел інформації	28.10-5.11	
Написання чернетки першого розділу дипломної роботи	6.11-13.11	
Аналітична обробка інформації та написання чернетки другого розділу роботи	14.11-28.11	
Обробка матеріалу для написання аналітичних розрахунків третього розділу роботи	29.11-15.12	
Перед захист на кафедрі. Кінцеве оформлення роботи	16.12 -10.01	

Студент Віталій Романович Д.Л.

Керівник Євген Єрмоленко О.А.

АНОТАЦІЯ

Кваліфікаційна робота магістра включає 105 аркушів пояснювальної записки формату А4, 14 таблиць, 22 рисунка, 55 літературних джерел.

Актуальність теми зумовлена необхідністю зменшення боргового навантаження на економіку України, мінімізації впливу зовнішніх та внутрішніх ризиків, а також забезпечення економічної стабільності в умовах євроінтеграції та глобальних викликів. Високий рівень боргу є не лише фінансовою проблемою, а й фактором, що впливає на довіру до країни з боку міжнародних кредиторів, інвесторів та партнерів.

Мета дослідження полягає в аналізі теоретичних основ боргової безпеки, оцінці її стану в Україні та розробці практичних рекомендацій щодо вдосконалення системи управління борговими ризиками.

Предметом дослідження є теоретичні та методологічні основи оцінки боргової безпеки країн, а також стан боргової безпеки країн світу та України.

Об'єктом дослідження є боргова безпека як складова економічної безпеки держави.

Методи дослідження - наукова абстракція; системно-структурний аналіз; аналіз і синтезу; порівняльний і економіко-статистичний; економіко-математичне моделювання.

Інформаційною основою дослідження є матеріали наукових досліджень провідних вітчизняних і зарубіжних вчених і фахівців у сфері управління борговою безпекою, закони України; укази Президента України; нормативні акти Кабінету Міністрів України; постанови та офіційні дані Національного банку України, Державної служби статистики України; Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку.

Ключові слова: БОРГОВА БЕЗПЕКА, БОРГОВЕ НАВАНТАЖЕННЯ, ДЕРЖАВНИЙ БОРГ, ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ, БОРГОВА СТІЙКІСТЬ.

ABSTRACT

The master's qualification work comprises 105 pages of explanatory notes in A4 format, including 14 tables, 22 figures, and 55 references.

The relevance of the topic is determined by the need to reduce the debt burden on Ukraine's economy, minimize the impact of external and internal risks, and ensure economic stability in the context of European integration and global challenges. A high level of debt is not only a financial issue but also a factor that affects the country's credibility among international creditors, investors, and partners.

The purpose of the study is to analyze the theoretical foundations of debt security, assess its current state in Ukraine, and develop practical recommendations for improving the system of debt risk management.

The subject of the research includes the theoretical and methodological foundations for assessing countries' debt security, as well as the current state of debt security globally and in Ukraine.

The object of the research is debt security as a component of the state's economic security.

The research methods include scientific abstraction; systemic and structural analysis; analysis and synthesis; comparative and economic-statistical analysis; and economic-mathematical modeling.

The information base of the study includes scientific research materials by leading domestic and foreign scholars and experts in debt security management; laws of Ukraine; presidential decrees; regulatory acts of the Cabinet of Ministers of Ukraine; resolutions and official data from the National Bank of Ukraine, the State Statistics Service of Ukraine, and the National Securities and Stock Market Commission.

Keywords: DEBT SECURITY, DEBT BURDEN, PUBLIC DEBT, SOLVENCY, DEBT SUSTAINABILITY.

Зміст

Вступ	6
1 Теоретичні основи боргової безпеки держави	11
1.1 Визначення, сутність та елементи боргової безпеки держави	11
1.2 Показники та критерії оцінки боргової безпеки	20
1.3 Чинники впливу на боргову безпеку та умови її забезпечення	
Висновки до першого розділу	39
2 Стан та проблеми забезпечення боргової безпеки України	41
2.1 Оцінка динаміки та структури зовнішнього боргу України	41
2.2 Вплив макроекономічних показників на стан боргової безпеки України	55
2.3 Аналіз рівня боргової безпеки України	64
Висновки до другого розділу	72
3 Стратегії вдосконалення управління борговою безпекою України	75
3.1 Світові підходи до забезпечення боргової безпеки	75
3.2 Напрями підвищення боргової безпеки України	79
3.3 Удосконалення механізму управління борговою безпекою в умовах євроінтеграції	90
Висновки до третього розділу	97
Висновки	100
Список використаних джерел	103
Додаток А ₂ – Прогнозні щомісячні платежі за державним боргом у 2024-2049 роках за діючими угодами	108

МРЕ. 282.02.04 ПЗ				
Ізм.	Лист	№ докум.	Підпис	Дата
Розроб.		Романович Д.Л.		
Перевір.		Єрмоленко О.А.		
Н.контр.		Тройникова О.М.		
Затверд.		Кірдіна О.Г.		
Управління державним боргом у контексті забезпечення боргової безпеки України				
		Літера	Аркуш	Архівів
		4	УкрДУЗТ	

Список використаних джерел

1 Аналітична записка «Стан державного боргу України в умовах загострення фінансових ризиків, пов'язаних із гібридною війною» . Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/2864/> (дата звернення 17.11.2024).

2 Аналітична записка «Трансформація структури держборгу України в умовах війни: ризики та шляхи їх зниження» . Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://www.niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/transformatsiya-struktury-derzhborhu-ukrayiny-v-umovakh-viyny-ryzyky-ta> (дата звернення: 01.11.2024)

3. Фундаментальні принципи аудиту державного сектору URL: https://rp.gov.ua/upload-files/IntCooperation/INTOS/SANDART/ISSAI_100_ukr.pdf

4 Базилевич Д.С. Проблеми врегулювання зовнішньої заборгованості в деяких країнах з перехідною економікою. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2007. 16. С. 41–43.

5 Барановський О. І. Дослідження теоретичних засад боргової безпеки держави. *Науковий вісник Ужгородського університету: Серія: Економіка*. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2016. – Вип. 1(47). Том 1. С. 327-337.

6 Бенч Л. Напрями вдосконалення управління державним боргом в Україні. *Ринок цінних паперів України*. 2013. № 9–10. С. 3-10.

7 Богдан Т. Боргова безпека та її роль у гарантуванні фінансової стабільності. *Вісник Національного банку України*. 2012. № 4. С. 8-15.

8 Бойко А. О., Єпіфанов А. О. Економічна безпека держави: сутність та напрями формування. *Вісник Сумського державного університету. Серія «Економіка»*. 2018. № 3. С. 65-67

9 Бюджетний Кодекс України Редакція від 01.01.2021, підстава – 1081-IX, 1082-IX. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>.

10 Василенко Д.А. Боргова безпека України – сучасний стан і напрямки покращення. Науковий блог. URL: <http://naub.oa.edu.ua/2014/borhova-bezpeka-ukrajiny-suchasnyj-stand-i-napryamky-pokraschennya/>.

11 Волкова О. Г. Теоретичні питання боргової стійкості держави. *Економіка та держава*. 2017. № 1. С. 37–40.

12 Гусак О. В. Боргова політика України в контексті забезпечення макроекономічної стабільності: дис. канд. екон. наук: 08.00.08. Київ. 2018

13 Гусаковська Т. О., Шимановська-Діанич Л. М., Рибалко-Рак Л. А. Боргова безпека як важливий елемент системи забезпечення економічної безпеки України. *Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка*. 2020. № 4. С. 104-111

14 Гусаревич Н. В., Конак О. О., Ткаченко С. В. Боргова безпека України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 24. С. 78–83.

15 Дем'янчук О. І., Дзюрах Ю. М., Лещенко Д. Л. Оцінка рівня фінансової безпеки України. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Економіка». Острог : Вид-во НаУОА, 2024. № 32(60). С. 75-80.

16 Державний та гарантований державою борг України. Міністерство фінансів України. URL: <http://www.minfin.gov.ua/news/borg> (дата звернення 15.11.2024).

17 Динаміка кредитних рейтингів України / Міністерство фінансів України. URL: <https://www.minfin.gov.ua/news/borg/istorychni-zminy> (дата звернення 17.11.2024).

18 Дідур С.В., Глухова В.І., Скрипник Л.І. Аналіз та оцінка боргової безпеки України. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. № 13. С. 506–510.

19 Єфименко І, Єрохіна С. Боргова стійкість державних фінансів. К. : ДННУ «Акад. фін. управління», 2014. 712 с.

20 Інформація про здійснені операції з управління державним боргом Державна казначейська служба України. URL: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/publish/category/23605> (дата звернення 17.11.2024).

21 Карапетян О. М., Андрєєва К. О. Дотримання фінансової безпеки держави

в умовах асиметричності структури державного боргу та фінансових ризиків. *Ефективна економіка*. 2019. № 2. С. 6.

22 Котіна Г., Степура М., Кондро П. Боргова безпека України: оцінка, ризики та перспективи. *Економічні науки*. – 2017. – № 3 (149). – С. 10–15., с. 198

23 Кубай М. Концептуальні засади дослідження боргової безпеки. *Вісник Львівської комерційної академії*. 2014. Вип. 46. С. 38-43.

24 Кубах Т. Г., Рябушка Л. Б. Боргова безпека України: теоретична та практична складова. *Ефективна економіка*. 2022. № 5. – URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=10303>

25 Кулінська А.В. Бюджетна безпека як умова досягнення національних соціально-економічних інтересів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. 4. С. 29-34.

26 Кучер Г.В. Ефективність системи управління державним боргом в Україні. *Фінанси України*. 2012. С. 44-57.

27 Лондар С. Л., Лондар О. С. Можливості трансформації сучасної боргової політики в Україні. *Фінанси України*. 2016. № 7. С. 26-43.

28 Маренич А.І., Мехеда Н.Г. Про вплив боргової безпеки на фінансову безпеку України // *Вісник університету банківської справи НБУ*. – 2014. – № 3 (12). – С. 84–86., с. 85

29 Марків Г., Синявська Л., Рубай О. Вплив державного боргу на боргову безпеку України. *Аграрна економіка*. 2015. Т. 8, № 3-4. С. 29-36.

30 Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 р. №1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text> (дата звернення 1.11.2024)

31 Мінфін. Статистичні дані. URL: <https://index.minfin.com.ua/> (дата звернення: 02.11.2024).

32 Міністерство фінансів України: офіційний сайт. URL: <https://www.minfin.gov.ua>.

33 Національний банк України: офіційний сайт. URL: <https://>

www.bank.gov.ua.

34 Державна служби статистики України: офіційний сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

35 Новосьолова О. Боргова безпека як визначальний фактор макроекономічної стабільності держави. *Збірник наукових праць ЧДГУ. Серія «Економічні науки»*. 2014. Вип. 35. Ч. 1. С. 123-128

36 Онуфрійчук О.П Стійкість державних фінансів та її забезпечення у зарубіжних країнах. *Інноваційна економіка*. 2013. 47. С. 164-172.

37 Педченко Н.С., Гусаковська Т.О. Підходи до оцінки рівня боргової безпеки держави. *Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка*. 2020. № 3. С. 319-326

38 Показники фінансового ринку. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/control/uk/allinfo> (дата звернення 17.11.2024).

39 Про основи національної безпеки України: Закон України від 19.06.2003 № 964-IV (поточна редакція від 27.06.2017). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/964-15>

40 Проценко С. О. Боргова безпека України: теорія та практика: монографія. К.: Знання, 2015. 320 с.

41 Сальникова Т. В. Державний борг України: оцінка та напрями підвищення ефективності управління. *Економічний вісник університету*. 2017. № 33(1). С. 385-394. 47.

42 Селіверстова І., Лашенко О., Шапошнікова С. Боргова безпека як елемент фінансової безпеки держави. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2010. № 3. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2022/97.pdf

43 Середньострокова стратегія управління державним боргом на 2024-2026 роки URL: <https://mof.gov.ua/storage/files/MTDS2024-2026.pdf>

44 Ситник Н. Стан боргової безпеки України в умовах економічної та політичної нестабільності. *Молодий вчений*. 2022. №4 (104). С. 105-109.

45 Т. І. Єфименко, С. А. Єрохіна, Т. П. Богдан. Боргова стійкість державних фінансів. К. : ДННУ «Акад. фін. управління». 712 с.

46 Ткачук Н., Стащук О. Моніторинг державного боргу України в умовах військового стану. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2022. С. 83-96.

47 Федорович І. М. Прогнозна оцінка та аналіз витрат на обслуговування державного боргу України. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка» : збірник наукових праць*. 2014. Випуск 27. С. 114-120

48 Фінансові інструменти державної політики економічного розвитку в Україні : монографія / С. М. Шкарлет, В. Г. Маргасова, О. М. Коркоц, Ю. В. Ружицький ; за заг. ред. С. М. Шкарлета. Чернігів : ЧНТУ, 2018. 202 с.

49 Цицик Р. В. Напрями підвищення фіскальної стійкості в Україні. *Наукові праці НДФІ*. 2014. Вип. 3. С. 89-103

50 Чуй І., Мицак О. Теоретичні підходи до визначення боргової безпеки. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Вип. 11. С. 822-827

51 Шемаєва Л. Г. Міжнародний досвід реструктуризації державного боргу у вимірі України // Національний інститут стратегічних досліджень : офіц. сайт. 27.06.2022. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-07/shemaeva.pdf>

52 Школьник І.О., Івашина А.О. Критерії оцінки боргової стійкості: світова та вітчизняна практика. *Економіка та суспільство*. 2018. № 15. С. 799- 806

53 Штефан Л. Аналіз бюджетного дефіциту в Україні та його соціально-економічні наслідки. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 41. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1573/1514> (дата звернення: 01.11.2024)

54 Юрій С. М. Фактори впливу на державний борг. *Електронне наукове фахове видання Мукачівського державного університету «Економіка та суспільство»*. № 10. 2017. С. 705–709.

55 Ярош К. Аналіз індикаторів боргової безпеки України. *Економічний аналіз*. Т. 13. 2013. С. 207-213.